

Wyrok z 30 października 2006 r., P 10/06
PRZESTĘPSTWO ZNIESŁAWIENIA

Rodzaj postępowania: pytanie prawne sądu Inicjator: Sąd Rejonowy w Gdańsku	Skład orzekający: pełny skład	Zdania odrębne: 3
---	---	-----------------------------

Przedmiot kontroli	Wzorce kontroli
Znamiona przestępstwa zniesławienia oraz zniesławienia za pomocą środków masowego komunikowania [Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny: art. 212 § 1 i § 2]	Wolność prasy i innych środków społecznego przekazu Zasada proporcjonalności Wolność słowa [Konstytucja: art. 14, art. 31 ust. 3 i art. 54 ust. 1]

Przedmiotem kontroli w niniejszej sprawie były regulacje kodeksu karnego (k.k.) dotyczące przestępstwa zniesławienia.

Zniesławieniem, w świetle art. 212 § 1 k.k., jest pomówienie innej osoby, grupy osób, instytucji, osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej o takie postępowanie lub właściwości, które mogą poniżyć ją w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska zawodu lub rodzaju działalności. § 2 omawianego przepisu wprowadza zaostrzoną sankcję za zniesławienie „za pomocą środków masowego komunikowania”.

Przepis art. 213 § 1 k.k. przewiduje, że do popełnienia przestępstwa zniesławienia nie dochodzi, jeżeli zarzut uczyniony niepublicznie jest prawdziwy. Odnośnie do zarzutu uczynionego publicznie „dowód prawdy” nie jest wystarczającą przesłanką zwolnienia się od odpowiedzialności karnej. W myśl art. 213 § 2 k.k. konieczne jest dodatkowe wykazanie, że ów prawdziwy zarzut służył „obronie społecznie uzasadnionego interesu”.

Postępowanie w niniejszej sprawie zainicjował sąd rejonowy, który skierował do TK dwa pytania prawne (art. 193 Konstytucji), w związku z rozpatrywanymi przez ten sąd wnioskami prokuratora o zezwolenie na przesłuchanie dziennikarza co do okoliczności objętych obowiązkiem zachowania tajemnicy dziennikarskiej.

Sąd pytający – wnosząc o uznanie niezgodności art. 212 i 213 k.k. z zasadami wolności prasy i innych środków społecznego przekazu (art. 14 Konstytucji) oraz wolności słowa (art. 54 ust. 1 Konstytucji), w związku z zasadą proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji) – wskazał przede wszystkim na to, że stosowanie represji karnej dla walki z naruszeniami wolności słowa i wolności prasy nie jest konieczne w demokratycznym państwie prawnym, a przez to nieproporcjonalne, bowiem te same efekty można uzyskać przy wykorzystaniu instrumentów z zakresu prawa prasowego (instytucja sprostowania i odpowiedzi) lub cywilnego (ochrona dóbr osobistych). Ponadto sąd rejonowy wskazał, że posłużenie się przez ustawodawcę niejasną przesłanką „społecznie uzasadnionego interesu” (jw.) powoduje, iż penalizowana jest w zasadzie

każda publiczna wypowiedź zniesławiająca, niezależnie od jej prawdziwości, a dziennikarze nie mogą być nigdy pewni co do tego, czy prezentowany przez nich prawdziwy zarzut służy ochronie takiego interesu.

Trybunał Konstytucyjny rozpatrzył merytorycznie jedynie zarzuty odnoszące się do art. 212 § 1 i 2 k.k. (zniesławienie w typie podstawowym i zniesławienie za pomocą środków masowego komunikowania), umarżając postępowanie w pozostałym zakresie z uwagi na niespełnienie przesłanek wniesienia pytania prawnego (zob. końcowy fragment rozstrzygnięcia oraz tezy 1–2). Zgodnie bowiem z art. 193 Konstytucji oraz art. 3 ustawy o TK sąd może zainicjować postępowanie przed TK w omawianym trybie, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed tym sądem.

Rozstrzygnięcie zapadło większością głosów. Sędziowie *Ewa Łętowska*, *Marek Safjan* i *Mirosław Wyrzykowski* przedstawili zdania odrębne. Wątpliwości tych sędziów koncentrowały się głównie na rozwiązaniu przyjętym w art. 213 § 2 k.k. w części, w jakiej przepis ten ogranicza dopuszczalność rozpowszechniania prawdziwych zarzutów za pośrednictwem mediów do przypadków, gdy służy to ochronie „społecznie uzasadnionego interesu”.

ROZSTRZYGNIECIE

Art. 212 § 1 i § 2 kodeksu karnego są zgodne z art. 14 i art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Ponadto Trybunał, na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 w związku z ust. 2 ustawy o TK, postanowił umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

GŁÓWNE TEZY UZASADNIENIA

1. Przesłanką tzw. **konkretnej kontroli norm**, realizowanej w trybie skargi konstytucyjnej jednostki (art. 79 ust. 1 Konstytucji) lub pytania prawnego sądu (art. 193 Konstytucji), jest istnienie relacji między zaskarżonym przepisem a sprawą indywidualną, na tle której zainicjowano postępowanie. W przypadku pytania prawnego zależność ta jest ujęta mniej rygorystycznie. Przedmiotem kontroli w trybie skargi może być bowiem akt normatywny, „na podstawie którego” orzeczono ostatecznie o konstytucyjnych wolnościach, prawach lub obowiązkach skarżącego. Z kolei przedmiotem pytania prawnego może być przepis, którego wykorzystanie jest uzasadnione w celu rozstrzygnięcia sprawy zawisłej przed sądem kierującym pytaniem. Chodzi o przepis, którego wyeliminowanie w wyniku wyroku TK wywrze wpływ na treść rozstrzygnięcia zawisłej sprawy.
2. Przepisy art. 212 § 3 (możliwość orzeczenia nawiązki) i § 4 (ściganie zniesławienia z oskarżenia prywatnego) nie mają wpływu na rozstrzygnięcie spraw toczących się przed sądem, który skierował pytanie prawne w niniejszej sprawie. W sprawach tych nie ma zastosowania również art. 213 § 1 k.k., dotyczący zarzutu uczynionego niepublicznie. Z kolei art. 213 § 2 k.k., dotyczący zniesławienia dokonanego publicznie, jest okolicznością wyłączającą przestępność odnoszącą się do przestępstwa z art. 212 § 1 i § 2 k.k. Płyną z tego dwa wnioski. Po pierwsze, gdyby art. 212 k.k. został uznany za niezgodny z Konstytucją, to art. 213 k.k. nie znalazłby zastosowania. Po drugie, gdyby art. 212 k.k. okazał się zgodny z Konstytucją, to ewentualne stwierdzenie niezgodności z Konstytucją art. 213 § 2 k.k. rozszerzałoby zakres czynów zagrożonych karą. W świetle zasady *nullum crimen sine*

lege (art. 42 ust. 1 Konstytucji oraz art. 4 § 1 k.k.) nie miałyby to wpływu na sprawę toczącą się przed sądem. Z powyższych przyczyn, w świetle argumentów przedstawionych w tezie 1, postępowanie w zakresie obejmującym art. 212 § 3 i 4 oraz art. 213 k.k. podlega umorzeniu z uwagi na niedopuszczalność orzekania (art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK).

3. Swoboda wypowiedzi jest jednym z fundamentów społeczeństwa demokratycznego, warunkiem jego rozwoju i samorealizacji jednostek. Swoboda ta nie może ograniczać się do informacji i poglądów, które są odbierane przychylnie albo postrzegane jako nieszkodliwe. Rolą dziennikarzy jest rozpowszechnianie informacji i idei dotyczących spraw będących przedmiotem publicznego zainteresowania i mających publiczne znaczenie. Pozostaje to w ścisłym związku z prawem opinii publicznej do otrzymywania informacji.
4. Przepis art. 54 ust. 1 Konstytucji statuuje wolność wyrażania poglądów, pozyskiwania i rozpowszechniania informacji. Przepis ten obejmuje wyrażanie poglądów w każdej formie i okolicznościach. Dotyczy w zasadzie osób fizycznych, ponieważ tylko ta grupa podmiotów może mieć swoje poglądy oraz pozyskiwać i rozpowszechniać informacje. Wolność wypowiedzi jest zatem tzw. wolnością osobistą, a więc ściśle związaną z osobą człowieka, nie mającą z istoty zastosowania do innych podmiotów (por. też art. 38, art. 39, art. 40, art. 41, art. 42, art. 47, art. 48, art. 52, art. 55, art. 56 Konstytucji). Wyjątkowo rozszerza się zastosowanie pewnych aspektów takich wolności i praw na niektóre kategorie podmiotów niebędących osobami fizycznymi. Chodzi tu o prawa wyrażone w art. 45 ust. 1, art. 50 zdanie drugie, art. 51 ust. 1, 3 i 4 Konstytucji.
5. Wolność prasy i innych środków społecznego przekazu, będąca elementem wolności słowa, posiada status zasady ustrojowej (art. 14 Konstytucji). Wynika to ze ścisłego związku tej wolności z zasadą państwa demokratycznego. Wspomniany przepis nieprzypadkowo sąsiaduje z regulacjami dotyczącymi wolności partii politycznych (art. 11), tworzenia innych zrzeszeń (art. 12) oraz zasady decentralizacji władzy publicznej (art. 15 i 16). Wszystkie te założenia stanowią bowiem zaprzeczenie charakterystycznych cech państw niedemokratycznych. Art. 14 jest również podstawą obowiązków państwa, które nie wynikają z wolności słowa (chodzi przykładowo o tzw. przepisy antykoncentracyjne). Wolność środków społecznego przekazu jest więc przede wszystkim normą prawa w znaczeniu przedmiotowym i wynika z niej nakaz respektowania przez państwo autonomicznego charakteru tej sfery życia społecznego. Trudniej tu mówić o prawach podmiotowych konkretnych jednostek. W szczególności omawiana wolność nie może uzasadniać dodatkowych, tj. niewynikających z art. 31 ust. 3 Konstytucji, ograniczeń wolności i praw konstytucyjnych. Nie oznacza także nieograniczonej swobody wydawców lub dziennikarzy.
6. W art. 54 nie ma wzmianki o art. 31 ust. 3 Konstytucji (ogólna klauzula dopuszczalności ograniczeń konstytucyjnych wolności i praw). Nie oznacza to jednak, że wolność słowa ma charakter absolutny i nie podlega ograniczeniom. Art. 31 ust. 3 ma charakter zasady ogólnej, stosowanej nie tylko wtedy, gdy przepis będący podstawą wolności lub prawa wyraźnie przewiduje dopuszczalność czy przesłanki ograniczenia (np. art. 64 ust. 3 Konstytucji), ale także wtedy, gdy przepis taki w ogóle nie wspomina o możliwości ograniczeń. Art. 31 ust. 3 jest zatem dopełnieniem norm wyrażonych w art. 14 i art. 54 ust. 1 Konstytucji. Jego treść musiałaby być uwzględniona przez TK, nawet gdyby nie został on wskazany jako wzorzec kontroli. Przepis ten w aspekcie formalnym wymaga, by ograniczenia były ustanawiane „tylko w ustawie”, wykluczając ich wprowadzenie w aktach niższej rangi, a w aspekcie materialnym – dopuszcza ustanawianie tylko takich ograniczeń, które nie naruszają istoty danej wolności lub prawa, i tylko wtedy, gdy są one konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa, porządku publicznego, ochrony

środowiska, zdrowia, moralności publicznej albo wolności i praw innych osób (por. też art. 10 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności).

7. W świetle art. 30 Konstytucji wykluczone jest takie ograniczenie wolności i praw, które prowadziłoby do naruszenia godności człowieka. W treści każdego prawa i wolności należy poszukiwać pewnego rdzenia, którego naruszenie jest niedopuszczalne z uwagi na to, że stanowi on *conditio sine qua non* zasady godności. Im silniejszy jest związek danego prawa albo wolności z istotą godności człowieka, tym lepiej powinno być ono chronione przez władze publiczne. Również zasady ustrojowe powinny być realizowane w sposób, który nie powoduje naruszenia godności człowieka. Ochrona godności może być realizowana zarówno w drodze doraźnych czynności interwencyjnych organów władzy wykonawczej, jak i przez konstruowanie przez ustawodawcę systemu prawnych gwarancji.
8. Godność człowieka jest ściśle związana m.in. z poczuciem własnej wartości oraz oczekiwaniem szacunku ze strony innych ludzi. Zniesławienie stanowi naruszenie tak rozumianej godności człowieka. Obowiązek władz publicznych poszanowania i ochrony godności człowieka obejmuje zaś konieczność zapewnienia ochrony przed naruszeniami również ze strony podmiotów prywatnych.
9. Wolności słowa (art. 54 ust. 1 Konstytucji) nie przysługuje domniemanie pierwszeństwa ochrony przed innymi wolnościami i prawami, w tym przed prawem do ochrony czci i dobrego imienia oraz życia prywatnego i rodzinnego (art. 47 Konstytucji). O preferencjach ustrojodawcy świadczy to, że wartości wymienione w art. 47 – w odróżnieniu od wolności słowa – są chronione przez tzw. prawa niederogowalne, tj. takie, których nie można ograniczyć nawet w stanie wojennym i wyjątkowym (art. 233 ust. 1 Konstytucji). Wiąże się to z integralnym związkiem czci i dobrego imienia z godnością człowieka. Wolności i prawa stanowiące emanację godności człowieka, w tym cześć, dobre imię i prywatność, zasługują na pierwszeństwo w kolizji z wolnością słowa, a w konsekwencji mogą prowadzić do jej ograniczenia. Również w świetle prawa międzynarodowego (por. art. 10 ust. 2 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, art. 17 ust. 1 i 2 oraz art. 19 ust. 3 lit. a Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, art. 12 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka), które wiąże Rzeczpospolitą Polską (art. 9 Konstytucji), cześć i dobre imię mogą być podstawą ograniczeń wolności słowa.
10. W świetle zasady proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji) spośród skutecznych środków ograniczających korzystanie z wolności i praw należy wybierać środki najmniej uciążliwe dla jednostki. Przepis wprowadzający ograniczenie jest niezgodny z tą zasadą, jeżeli te same efekty można osiągnąć za pomocą środków, które w mniejszym zakresie ograniczają korzystanie z wolności lub prawa.
11. Brak podstaw do przyjęcia, że ochrona dóbr osobistych na gruncie prawa cywilnego (art. 23 i 24 k.c.) jest równie skuteczną ochroną czci i dobrego imienia jak kryminalizacja zniesławienia (art. 212 i 213 k.k.). Za objęciem problematyki naruszania czci i dobrego imienia osób regulacją prawa karnego przemawia ścisły związek czci i dobrego imienia z godnością człowieka (por. tezy 8 i 9). Ta ostatnia jest fundamentalną wartością porządku prawnego i powiązana ściśle z pojęciem dobra wspólnego (art. 1 Konstytucji). Przepisy art. 1 i art. 30 Konstytucji nie mogą być traktowane w oderwaniu od siebie, określają one bowiem ideowe podstawy ładu państwowego i społecznego. Ingerencja w sferę godności człowieka jest zatem tak znaczącym naruszeniem podstaw tego ładu, że przestaje być sprawą indywidualną osób zainteresowanych. Uregulowanie zniesławienia jako przestępstwa oznacza, iż ustawodawca uważa generalnie ten czyn za społecznie szkodliwy, a więc za naruszenie dobra wspólnego, a nie tylko za „czyste” naruszenie praw podmiotowych. Z

tego punktu widzenia uzasadnieniem sankcji karnej za zniesławienie jest dążenie do podkreślenia, że również państwo negatywnie ocenia naruszenie dobrego imienia i czci. Wprowadzenie sankcji karnej jest zatem zasadniczą formą wyrazu potępienia społecznego dla sprawcy naruszenia prawa. Taką formą nie jest zakaz jakiegoś postępowania połączony tylko z sankcjami o charakterze prywatnoprawnym.

12. Sankcja prywatnoprawna może być uznana za wystarczającą w sytuacji, gdy pozwala przynajmniej w części „przywrócić stan poprzedni”. Skutki zniesławienia są zaś w zasadzie nieodwracalne. Konsekwencje pomówienia nie mogą być zrównoważone późniejszym zakazem, odwołaniem zarzutów, a nawet przeproszeniem. Naruszenie wolności słowa powinno być obciążone sankcjami odpowiadającymi skali wyrządzonych szkód materialnych i niemajątkowych. Jeżeli określony reżim odpowiedzialności na to nie pozwala, uzasadnione jest posłużenie się również innymi formami odpowiedzialności.
13. Na uznanie zgodności art. 212 § 1 i 2 k.k. z zasadą proporcjonalności mają wpływ również przepisy przewidujące zwolnienie od odpowiedzialności karnej pod warunkiem wykazania prawdziwości zarzutu (art. 213 k.k. oraz art. 29 i 30 k.k.). Przy wypowiedziach niepublicznych ochrona wolności mówienia prawdy jest bezwzględna, zaś w wypadku wypowiedzi publicznych konieczna jest druga przesłanka, tj. działanie w obronie społecznie uzasadnionego interesu. Z jednej strony, formuła „społecznie uzasadnionego interesu” jest ogólnikowa i zostawia sądom znaczny stopień swobody interpretacyjnej. Z drugiej jednak strony, swoboda głoszenia prawdy nie jest nieograniczona, a prawdziwość wypowiedzi nie musi przesądzać o jej zgodności z prawem. Ochrona godności osoby może bowiem uzasadniać zakaz upubliczniania pewnych prawdziwych informacji, które godzą w jej cześć i dobre imię. Dopuszczalne jest zatem przyjęcie, że publiczne stawianie nawet prawdziwych zarzutów wyłącznie w celach indywidualnych, tj. bez oparcia w interesie społecznie uzasadnionym, powinno być zabronione. Należy przy tym zaznaczyć, że nie popełnia przestępstwa zniesławienia osoba pozostająca w błędnym, lecz usprawiedliwionym przekonaniu, że podniesiony zarzut jest prawdziwy oraz że jego podniesienie stanowi działanie w obronie społecznie uzasadnionego interesu (por. art. 29 k.k.). Ustawodawcy chodziło zatem nie o to, aby zarzuty bez wątpliwości odpowiadały prawdzie, ale o to, aby osoba, która je stawia, formułowała je na rzetelnej i racjonalnej podstawie.
14. Ryzyko skazania za zniesławienie, czy choćby otrzymania statusu oskarżonego, może wpływać hamująco na prowadzenie debaty publicznej (zjawisko „efektu mrożącego”), a w związku z tym również na dostęp społeczeństwa do informacji, co jest zjawiskiem niepożądanym w państwie demokratycznym. Niemniej jednak fakt, że ściganie przestępstwa zniesławienia odbywa się z oskarżenia prywatnego (art. 212 § 4 k.k.), jak również praktyka stosowania zaskarżonych regulacji świadczą o tym, że badane przepisy nie są instrumentem nadmiernej czy dyktowanej politycznymi względami represji, a także nie prowadzą do nieproporcjonalnych ingerencji w wolność słowa.
15. To, że w państwie demokratycznym prasa odgrywa rolę fundamentalną, nie przesądza o tym, iż każdy, kto dokona zniesławienia za pomocą środków masowego komunikowania, powinien korzystać z szerszej ochrony. Przeciwnie, tego typu zniesławienie powoduje większy rozmiar szkód, niż zniesławienie dokonane w innej formie. Zaostrzenie odpowiedzialności karnej za zniesławienie „medialne” jest więc uzasadnione.
16. Dobór właściwych środków zapobiegania i zwalczania przestępczości jest w zasadzie sprawą ustawodawcy. To bowiem ustawodawca jest w pierwszym rzędzie odpowiedzialny za realizację celów państwa, do których należy zapewnienie bezpieczeństwa obywateli, obejmującego ochronę przed zamachami na ich godność, wolność i własność (art. 5 Konstytu-

cji). Ingerencja TK w tym zakresie byłaby uzasadniona, gdyby ustawodawca wprowadził takie kary, których rodzaj lub wysokość naruszałyby postulat zachowania proporcji między reakcją prawną i wywołującym ją stanem faktycznym, wynikający z zasady sprawiedliwości społecznej (art. 2 *in fine* Konstytucji).

GLÓWNE ARGUMENTY ZDAŃ ODREBNYCH

- sędzia Ewa Łętowska

- Między wątpliwością co do konstytucyjności art. 213 § 2 k.k. a rozstrzygnięciem sprawy przez sąd pytający zachodzi związek wymagany przez art. 193 Konstytucji. W konsekwencji nieuzasadnione było umorzenie postępowania w tym zakresie.
- W świetle zasady wolności prasy (art. 14 Konstytucji) jednym z zadań komunikacji medialnej jest prowokowanie dyskusji, czy powodowanie reakcji oficjalnej władz (np. dochodzenia). Każde zabranie głosu służące dobrze poinformowanej opinii publicznej jest dyskusją o społecznym znaczeniu. Z tych przyczyn zarzut prawdziwy uczyniony publicznie za pośrednictwem środków masowego komunikowania się z reguły jest czyniony w obronie społecznie uzasadnionego interesu. Z uwagi na misję mediów w demokratycznym społeczeństwie istnieje domniemanie, że środki masowego przekazu działają właśnie w obronie takiego interesu. Zaskarżona regulacja prowadzi do „odwrócenia” tego domniemania.
- Brak zróżnicowania odpowiedzialności karnej za zniesławienie z uwagi na podmiot, wobec którego sformułowano zarzut, oraz zastrzeżenie sankcji za zniesławienie „medialne” mogą prowadzić do „studzenia zapalu” mediów, ograniczając krytykę społeczną i umożliwiając manipulację dyskursem społecznym. O ile zarzut uczyniony publicznie, lecz nie medialnie, może być oceniany przede wszystkim z punktu widzenia osoby tym zarzutem pokrzywdzonej, o tyle ocena zarzutu medialnego wymaga uwzględnienia także funkcji mediów w państwie demokratycznym.
- Ograniczanie konstytucyjnych wolności lub praw wymaga uzasadnienia na gruncie Konstytucji. Przepisy przewidujące takie ograniczenia nie korzystają z domniemania konstytucyjności.

- sędzia Marek Safjan

- Ocena dopuszczalności zakresu penalizacji czynu nie może być oderwana od sposobu ukształtowania okoliczności wyłączających jego bezprawność. Zgodność art. 212 k.k. z Konstytucją zależy zatem nie tylko od sposobu ujęcia znamion przestępstwa, ale także od zakresu wyłączenia przestępności. Z tego powodu umorzenie postępowania odnośnie do art. 213 § 2 k.k. nie było uzasadnione.
- Szeroka możliwość uruchamiania sankcji karnej w odniesieniu do wypowiedzi medialnych wywołuje „efekt mrożący” dla swobody debaty publicznej. Z tego punktu widzenia nie jest obojętne, czy przy wyznaczaniu granic wolności wypowiedzi akcent zostanie położony na instrumenty z zakresu prawa karnego czy cywilnego.
- W świetle standardów wolności wypowiedzi wypracowanych na gruncie europejskiej Konwencji praw człowieka informacja prawdziwa odnosząca się do istotnych zjawisk w życiu publicznym (w tym do osób pełniących funkcje publiczne) nie powinna podlegać dalszemu wartościowaniu. Stosowanie kryterium „społecznie uzasadnionego interesu” wobec wszelkich zniesławiających wypowiedzi zawierających prawdziwe informacje, bez rozróżnienia kategorii osób i ich roli w życiu publicznym, przyjęte na gruncie art. 213 § 2 k.k., stanowi więc naruszenie wspomnianego standardu.
- Nie można utożsamiać takich dóbr, jak cześć, dobre imię, czy godność osobista (chronionych w art. 47 Konstytucji) z pojęciem godności każdej osoby ludzkiej wskazywanym w art. 30 Konstytucji. Mogłoby to bowiem prowadzić do sparaliżowania wolności słowa. Każda informacja krytyczna i niepochlebna o innej osobie może naruszać jej dobre imię, nawet gdy jest prawdziwa i rzetelna, natomiast nie oznacza jeszcze *per se* naruszenia godności osoby ludzkiej. Spór o granice wolności słowa powinien się więc toczyć na zupełnie innej płaszczyźnie.
- W ocenie konstytucyjności zaskarżonego przepisu TK powinien być wziąć po uwagę praktykę jego stosowania, która jest zmienna i nieprzewidywalna.

- sędzia Mirosław Wyrzykowski

- Umorzenie postępowania w zakresie art. 213 § 2 k.k. jest nieuzasadnione. Bez oceny tej regulacji niemożliwa jest bowiem kontrola konstytucyjności przepisu art. 212 k.k. Dopiero zestawienie obydwu tych przepisów pozwala zrekonstruować zakres ograniczenia wolności słowa.
- Wymóg prawdziwości zarzutów, jako warunek uniknięcia odpowiedzialności karnej za publiczne pomówienie, nie narusza Konstytucji. Rozpowszechnianie nieprawdy przeczy bowiem wolności wypowiedzi. Warunek wyłączenia odpowiedzialności karnej za zniesławienie, jakim jest tzw. dowód prawdy, nie może jednak dotyczyć wypowiedzi ocennych, których prawdziwości nie da się dowieść.
- Badana konstrukcja zniesławienia nie różnicuje ochrony dobrego imienia ze względu na kryterium pełnienia funkcji publicznej przez osobę pokrzywdzoną. W odniesieniu do osób publicznych granice dopuszczalnej krytyki są jednak szersze. Politycy świadomie wystawiają się bowiem na kontrolę i ostrą reakcję ze strony prasy, w konsekwencji czego muszą być bardziej tolerancyjni. Wiąże się to z faktem, że zakres ochrony dóbr osobistych osób publicznych powinien być określany w konfrontacji z wartością, jaką w demokratycznym społeczeństwie jest otwarta i szeroka debata. Ponadto, ograniczeń nakładanych na takie osoby nie można rozpatrywać w kategoriach ograniczeń ich wolności i praw, lecz w kategoriach zapewnienia prawidłowego funkcjonowania instytucji publicznych.
- W świetle zasad demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji), wolności prasy (art. 14), wolności słowa (art. 54) i prawa do informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne (art. 61 Konstytucji), podnoszenie lub rozgłaszanie za pośrednictwem środków masowego komunikowania prawdziwych zarzutów dotyczących osoby pełniącej funkcję publiczną o takie postępowanie lub właściwości, które mogą narazić ją na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności (co oznacza, że w rzeczywistości podmiot ten na zaufanie potrzebne dla aktywności w sferze publicznej nie zasługuje), jest działaniem – niezależnie od intencji sprawcy – *ex definitione* służącym społecznie uzasadnionemu interesowi. Uzależnienie wyłączenia przestępności od dodatkowej oceny sądu w tym zakresie stanowi nadmierną ingerencję w korzystanie z wolności słowa i prasy.

Przepisy Konstytucji i ustawy o TK

Konstytucja

Art. 1. Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli.

Art. 2. Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.

Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Art. 9. Rzeczpospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego.

Art. 11. 1. Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania partii politycznych. Partie polityczne zrzeszają na zasadach dobrowolności i równości obywateli polskich w celu wpływania metodami demokratycznymi na kształtowanie polityki państwa.

2. Finansowanie partii politycznych jest jawne.

Art. 12. Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji.

Art. 14. Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność prasy i innych środków społecznego przekazu.

Art. 15. 1. Ustrój terytorialny Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia decentralizację władzy publicznej.

2. Zasadniczy podział terytorialny państwa uwzględniający więzi społeczne, gospodarcze lub kulturowe i zapewniający jednostkom terytorialnym zdolność wykonywania zadań publicznych określa ustawa.

Art. 16. 1. Ogół mieszkańców jednostek zasadniczego podziału terytorialnego stanowi z mocy prawa wspólnotę samorządową.

2. Samorząd terytorialny uczestniczy w sprawowaniu władzy publicznej. Przysługującą mu w ramach ustaw istotną część zadań publicznych samorząd wykonuje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność.

Art. 30. Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.

Art. 31. [...] 3. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Art. 38. Rzeczpospolita Polska zapewnia każdemu człowiekowi prawną ochronę życia.

Art. 39. Nikt nie może być poddany eksperymentom naukowym, w tym medycznym, bez dobrowolnie wyrażonej zgody.

Art. 40. Nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych.

Art. 41. 1. Każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą. Pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie.

2. Każdy pozbawiony wolności nie na podstawie wyroku sądowego ma prawo odwołania się do sądu w celu niezwłocznego ustalenia legalności tego pozbawienia. O pozbawieniu wolności powiadamia się niezwłocznie rodzinę lub osobę wskazaną przez pozbawionego wolności.

3. Każdy zatrzymany powinien być niezwłocznie i w sposób zrozumiały dla niego poinformowany o przyczynach zatrzymania. Powinien on być w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania przekazany do dyspozycji sądu. Zatrzymanego należy zwolnić, jeżeli w ciągu 24 godzin od przekazania do dyspozycji sądu nie zostanie mu doręczone postanowienie sądu o tymczasowym aresztowaniu wraz z przedstawionymi zarzutami.

4. Każdy pozbawiony wolności powinien być traktowany w sposób humanitarny.

5. Każdy bezprawnie pozbawiony wolności ma prawo do odszkodowania.

Art. 42. 1. Odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto dopuścił się czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia. Zasada ta nie stoi na przeszkodzie ukaraniu za czyn, który w czasie jego popełnienia stanowił przestępstwo w myśl prawa międzynarodowego.

2. Każdy, przeciwko komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu.

3. Każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu.

Art. 45. 1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

Art. 47. Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym.

Art. 48. 1. Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania.

2. Ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich może nastąpić tylko w przypadkach określonych w ustawie i tylko na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu.

Art. 49. Zapewnia się wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się. Ich ograniczenie może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony.

Art. 50. [...] Przeszukanie mieszkania, pomieszczenia lub pojazdu może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony.

Art. 51. 1. Nikt nie może być obowiązany inaczej niż na podstawie ustawy do ujawniania informacji dotyczących jego osoby.

[...] 3. Każdy ma prawo dostępu do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych. Ograniczenie tego prawa może określić ustawa.

4. Każdy ma prawo do żądania sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą.

Art. 52. 1. Każdemu zapewnia się wolność poruszania się po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz wyboru miejsca zamieszkania i pobytu.

2. Każdy może swobodnie opuścić terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Wolności, o których mowa w ust. 1 i 2, mogą podlegać ograniczeniom określonym w ustawie.

4. Obywatela polskiego nie można wydrżyć z kraju ani zakazać mu powrotu do kraju.

5. Osoba, której pochodzenie polskie zostało stwierdzone zgodnie z ustawą, może osiedlić się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na stałe.

Art. 55. 1. Ekstradycja obywatela polskiego jest zakazana, z wyjątkiem przypadków określonych w ust. 2 i 3.

2. Ekstradycja obywatela polskiego może być dokonana na wniosek innego państwa lub sądowego organu międzynarodowego, jeżeli możliwość taka wynika z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej lub ustawy wykonującej akt prawa stanowionego przez organizację międzynarodową, której Rzeczpospolita Polska jest członkiem, pod warunkiem że czyn objęty wnioskiem o ekstradycję:

- 1) został popełniony poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, oraz
- 2) stanowił przestępstwo według prawa Rzeczypospolitej Polskiej lub stanowiłby przestępstwo według prawa Rzeczypospolitej Polskiej w razie popełnienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zarówno w czasie jego popełnienia, jak i w chwili złożenia wniosku.

3. Nie wymaga spełnienia warunków określonych w ust. 2 pkt 1 i 2 ekstradycja mająca nastąpić na wniosek sądowego organu międzynarodowego powołanego na podstawie ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej, w związku z objętą jurysdykcją tego organu zbrodnią ludobójstwa, zbrodnią przeciwko ludzkości, zbrodnią wojenną lub zbrodnią agresji.

4. Ekstradycja jest zakazana, jeżeli dotyczy osoby podejrzanej o popełnienie bez użycia przemocy przestępstwa z przyczyn politycznych lub jej dokonanie będzie naruszać wolności i prawa człowieka i obywatela.

5. W sprawie dopuszczalności ekstradycji orzeka sąd.

Art. 56. 1. Cudzoziemcy mogą korzystać z prawa azylu w Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach określonych w ustawie.

2. Cudzoziemcowi, który w Rzeczypospolitej Polskiej poszukuje ochrony przed prześladowaniem, może być przyznany status uchodźcy zgodnie z wiążącymi Rzeczpospolitą Polską umowami międzynarodowymi.

Art. 61. 1. Obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funk-

cje publiczne. Prawo to obejmuje również uzyskiwanie informacji o działalności organów samorządu gospodarczego i zawodowego a także innych osób oraz jednostek organizacyjnych w zakresie, w jakim wykonują one zadania władzy publicznej i gospodarują mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa.

2. Prawo do uzyskiwania informacji obejmuje dostęp do dokumentów oraz wstęp na posiedzenia kolegialnych organów władzy publicznej pochodzących z powszechnych wyborów, z możliwością rejestracji dźwięku lub obrazu.

3. Ograniczenie prawa, o którym mowa w ust. 1 i 2, może nastąpić wyłącznie ze względu na określone w ustawach ochronę wolności i praw innych osób i podmiotów gospodarczych oraz ochronę porządku publicznego, bezpieczeństwa lub ważnego interesu gospodarczego państwa.

4. Tryb udzielania informacji, o których mowa w ust. 1 i 2, określają ustawy, a w odniesieniu do Sejmu i Senatu ich regulaminy.

Art. 64. [...] 3. Własność może być ograniczona tylko w drodze ustawy i tylko w zakresie, w jakim nie narusza ona istoty prawa własności.

Art. 79. 1. Każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji.

Art. 193. Każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem.

Art. 233. 1. Ustawa określająca zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w czasie stanu wojennego i wyjątkowego nie może ograniczać wolności i praw określonych w art. 30 (godność człowieka), art. 34 i art. 36 (obywatelstwo), art. 38 (ochrona życia), art. 39, art. 40 i art. 41 ust. 4 (humanitarne traktowanie), art. 42 (ponoszenie odpowiedzialności karnej), art. 45 (dostęp do sądu), art. 47 (dobra osobiste), art. 53 (sumienie i religia), art. 63 (petycje) oraz art. 48 i art. 72 (rodzina i dziecko).

Ustawa o TK

Art. 3. Każdy sąd może przedstawić Trybunałowi pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem.

Art. 39. 1. Trybunał umarza na posiedzeniu niejawnym postępowanie:

- 1) jeżeli wydanie orzeczenia jest zbędne lub niedopuszczalne,
- 2) na skutek cofnięcia wniosku, pytania prawnego albo skargi konstytucyjnej,
- 3) jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał.